

ALTYAPI ÖZELLEŞTİRMELERİNE KARŞI BİR GÖRÜŞ

Hüsnü TÖZEREN*, Necat ÖZGÜR**

GİRİŞ

Özünde, Kamu varlıklarının özel sektöre devri ve devletin ekonomiye müdahalesinin en alt düzeye indirgenmesinden başka bir şey olmayan Neo-liberalizm, 70'li yılların sonunda İngiltere'de Margaret Thatcher ve ABD'de Ronald Reagan önderliğinde başlayarak, pek çok ülkede, bu arada gelişen ülkelerde de uygulanmıştır.

Bu ideolojiye göre, özel sektör hem kaynakların daha verimli kullanılmasında üstündür; hem de sermaye sıkıntısı çeken piyasalara finansman sağlamakta daha başarılı olacaktır. Bu propagandanın rüzgarıyla, kalkınmanın serbest piyasa ekonomisi taraftarı programlarla hızlanacağına, o yıllarda kısa zamanda dünya ölçüsünde görüş birliği oluşmuştur.

Gelişmekte olan ülkeler, özel sektörün kalkınmadaki rolünün artırılması için önlemler almalıydı. Devlet tekelindeki piyasalar ivedilikle özel sektör rekabetine açılmalı ya da -Kamu şirketlerinin yeniden yapılandırılması gibi kısmi önlemler nasılsa başarılı olamayacağı için- mülkiyet tümüyle devredilmeliydi (1,2,3).

ULUSLARARASI KURULUŞLAR VE ÖZELLEŞTİRME

Uluslararası finans kuruluşları, Neo-liberalizmin özelleştirme gündemine derhal uyum sağlayarak gerekli programları devreye soktular: Serbest rekabet ürün kalitesini ve çeşitleri artıracak; maliyetleri düşürecek. Ayrıca, devletlerin sırtındaki mali ve yönetsel yük hafifleyerek, Kamu yararı sağlanacaktı. Özelleştirme saydamlığı, sorumluluğu, yaratıcılığı ve tüketicinin isteklerine önem verilmesini sağlayacaktı.

Geçmişteki stratejisi, yapılabirliği yüksek Kamu alt-

yapı yatırımlarını mutlaka desteklemek olan Dünya Bankası, çok değerli altyapı projelerinin geliştirilmesine yardımcı olmuştu. Neo-liberal modelin ağırlık kazandığı seksenli yıllardan -özellikle de 1990'dan- sonra ise bu strateji, yapısal reformlara engel olduğu, verimsizliği, siyasetin iş hayatına karışması, yatırım sermayesi temininde yaşanan zorluklar ve özellikle serbest piyasanın tüketicie getireceği varsayılan avantajların hiçbirini sağlamadığı gerekçesiyle geri plana atıldı. Yaklaşık 20 yıl, Dünya Bankası ve IMF'nin uluslara ve devletlere uyguladığı yoğun özelleştirme baskısı ile geçti.

Seksenli yıllardan itibaren, kalkınma bankaları ve uluslararası finans kuruluşları -Dünya Bankası ve IMF başta olmak üzere- Kamu eliyle yapılmış olan altyapının da özelleştirilmesi ve yeni projelerin özel sektör tarafından gerçekleştirilmesi için dünya çapında yoğun çalışmalar yaptı.(5)(15) Varsayımına göre, özel sektörün gerçekleştirdiği altyapı yatırımlarının kalkınma hızında ve net ulusal gelirde yarattığı olumlu etkiyi, eşdeğer kamu yatırımları yaratamazdı (4).

Pek çok ülkede demiryolları, karayolları, limanlar, su, petrol, doğalgaz üretim tesis ve şebekeleri, telefon ve elektrik altyapısı, özelleştirme dalgası içinde Kamu sektörünün elinden alındı. Satış gelirleri, diğer Kamu şirketlerinin özelleştirmeye uyum sağlayacak biçimde yeniden yapılandırılmasına, şebeke ve tesislerin onarım, bakım ve genişletilmesine harlandı; geriye kalan da, dış borç ödemesi için ayrıldı.

Ne var ki, -özelleştirme uygulanan ülkelerde serbest piyasada verimliliğin artmasıyla birlikte fiyatlarda tüketicieyi memnun edecek düşüşler olacağı mitinin tersine- geçen zaman içinde hemen hemen her uygulamanın ertesinde, aşırı fiyat artışları yaşandığı görüldü.

DÜNYA BANKASINDA STRATEJİ DEĞİŞİKLİĞİ

Altyapı özelleştirmelerine ilişkin büyük beklenti-

(*) Dr., İnşaat Yüksek Mühendisi,

(**) İnşaat Yüksek Mühendisi

leri gerçekleşmeyen Dünya Bankası 2003 yılında 'Altyapı Eylem Planı' başlıklı raporuyla özeleştirilerek, stratejisinde köklü değişiklik kararı aldı (8,9). Dünya Bankasının, fiziki altyapının özelleştirilmesi konusunda, gelişen ve değişen görüşleri, pek çok yayının da konusu olmuştur.

"Dünya Bankası yönetiminin altyapı çalışmalarını canlandırmak için aldığı kararı tetikleyen gelişmeler, bankanın sunduğu mali desteğin ve özel sektörün yaptığı altyapı yatırımlarının bu dönemde önemli ölçüde azalmış olmasıdır. 1993 yılından 2003 yılına kadar üye ülkelere sağlanan altyapı kredileri (bankadan devletlere doğrudan verilen yatırım kredileri) %50 azaldı. Yapısal reformlara yönelik krediler %104 arttı; (özel sektöre verilen) IFC kredileri %88 ve (gene özel sektöre verilen) MIGA teminat mektuplarının sayısı 30 kat arttı. Bu olanakların verilmesine karşın, özel sektör altyapı yatırımlarının üstüne kararlılıkla yürümedi ve sadece belirli alanlarda yoğunlaşmayı tercih etti. 90'ların ortalarına kadar artan özel sektör yatırımları 1997'den sonra hızla düşerek, 1994'teki düzeylerine geri döndü. Özel sektörün altyapıya duyduğu ilginin giderek azalması, bu projelerin geliştirilmesinde tek başına yeterli bir aktör olamayacağını gösterdi."

Ancak, altyapı özelleştirmelerinin sorgulandığı bu dönem çabuk atlatılarak, sistemdeki yetersizlikleri gidermek için -geçmişte yapılan hataların iyi analiz edilmesiyle üretilen- yeni bir model, fazla gecikmeden 2004 yılında bulundu (10). Günümüzde Türkiye'de de uygulanan bu model, içerdiği -önceki özelleştirmelerin aksamasına yol açan hataları ortadan kaldıran- önlemlerle, modelin 1980'li yıllardaki çıkış noktasından çok çok uzaklara düşmüş durumda.

Dünya Bankasının bu yeni modelinde artık liberalizm yok; tekelcilik var. Serbest rekabet ortamında piyasada oluşan fiyatlar yok; tarife ile pazarlık sonucu oluşturulup şişirilen fiyatlar var. Vatandaşın, tüketicinin hakları yok; büyük sermaye ve çok uluslu şirketlerin teminat altına alınan kar etme hakları var:

"Piyasalarda ana teşvik unsuru, başarılı firmaların kar etme beklentileridir. Yatırımcılar devletle -maliyetlerin tamamen yansıtıldığı fiyatların uygulanmasında- anlaşma yapamazlarsa, yatırım yapmakta isteksiz olacaklardır. Yatırımcılar sermaye koyup şebekelerin genişletilmesi için çalışmaya başlamadan önce, maliyetlerin yansıtıldığı tarifeleri görmeyi talep edeceklerdir."

Dünya Bankası Raporunun, Kamuya ait şirketlerin yeniden yapılandırılarak özelleştirilmesinin tanımlandığı 'Altyapı Sektörüne Yeni Bir Örnek' adlı

birinci bölümünde, Kamuya ait altyapının iki bileşene ayrılması öngörülmektedir: (sayfa 36)

- (i) Serbest rekabetçi veya yarışmacı piyasa koşullarının geçerli olduğu birinci bileşen,
- (ii) Devlet ya da özel sektör tekellerine ait ikinci bileşen.

'Ayrırma' adı verilen bu parçalamanın nedeni (özel sektör için, hem yatırım risklerini azaltmak hem de özelleştirmenin peyderpey gerçekleştirilmesine olanak tanımak gibi uygulamaya dönük yararları dışında) birinci bileşenin serbest rekabete daha açık olduğu iddiası, daha az yatırım gerektirip en az müdahale ile daha verimli çalışması; buna karşın boru hattı, yeraltı kabloları, havai hatlar, karayolu ve demiryolu gibi şebekelerden oluşan ikinci grubun sabit yatırım gereksiniminin çok yüksek olması, işletilmesinin yoğun düzenleme gerektirmesi ve şebekenin yanına yeni şebeke yapılamayacağı için rekabete açık olmayan doğal bir tekel olarak yapılanmasıydı (10). Örneğin, elektrik piyasasında üretim ve perakende satış birinci, iletim ve dağıtım ikinci bölümdedir. Doğal gazda dışalım, üretim, stok ve perakende birinci bölümdedir; iletim, dağıtım ikinci bölümde yer alır. Su, özelliğinden dolayı tümüyle ikinci bölümdedir.

Bu modele göre sektör, verimli çalışmanın politik baskılarla engellenmesini önlemek amacıyla kurulan bağımsız denetleyici kurulların idaresine bırakılmalıydı. Satın alma garantisi, siyasal açıdan duyarlı olan kayıp kaçak konusunun yatırımcıyı zarara uğratmayacak biçimde çözümü, iletim ve dağıtım şebekelerinin gerekirse yeni Kamu yatırımlarıyla geliştirilerek darboğaz olmaktan çıkması, yine bu kurulların görevi olmalıydı.

Yeni özelleştirme modelinde, ikinci grupta yer alan şebekelerin işletme hakkı devriyle özel sektör tekelilerine teslim edilerek, fiyatlarının piyasayla değil tarifelerle belirlenmesi öğütlenmektedir. Rekabete (veya yarışmaya) açık olduğu iddia edilen birinci gruptaki üretim ve satış faaliyetlerinde de, özellikle gelişmekte olan ülkelerde -sektörün dar olması, kapasite yetersizliği, mevcut şebekelerin geniş tasarlanmış olmaması, endüstrinin ulusal, küresel ve çevresel koşullar nedeniyle yoğun düzenleme ve müdahaleye maruz kalması yüzünden- enerji borsası kurulsun da rekabetin olamayacağı açıktır (17). Dünya Bankası, serbest rekabetin olmadığı piyasada, tekelci ortamda bile, piyasaya girişin periyodik ihalelerle yapıldığı yarışmacı anlayışın, özelleştirmeden sonra da fiyatları denetim altında tutabileceğini ısrarla savunmaktadır! (10).

Yeni model ne liberal, ne de serbest rekabetçidir; tekelci ve tarifecidir. Serbest rekabetten, tarifelere

sırt dayamış yarışmacılık anlaşılmakta; özelleştirme ihaleleri bir avuç çok uluslu şirkete veya yerli büyük sermayeye verilmektedir. Dağıtım şirketleri çok büyük bölgelerin mülkiyetini ya da işletmesini almakta; uluslararası finans çevreleri, çok uluslu enerji şirketleri ve yerli büyük sermaye, fiyatların tarifelerle ve pazarlıkla belirlenmesini ısrarla talep etmektedir (16). Böylece, Kamu işletmelerinin liberal ekonomi gerekçeleriyle serbest rekabetçi piyasaya devredilmesi uğruna, gelişmekte olan ülkelerde 1980'lerde çıkılan özelleştirme yolculuğu, hedefini değiştirerek, Kamu altyapı sektörünün tekelere teslim olmasıyla sona ermek üzeredir.

TÜRKİYE UYGULAMALARI

4046 sayılı Özelleştirme Kanunu 24.11.1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yasanın amacı özette Kamu varlıkları, payları ve haklarının ekonomide verimlilik artışı ve kamu giderlerinde azalma sağlamak için özelleştirilmelerine ilişkin esasları düzenlemektir. İlkeleri arasında, oluşabilecek tekelleri bir yapının olumsuz etkilerinin önlenmesi ile özelleştirme işlemlerinin değer saptaması da dahil aleniyet içinde yürütülmesi yer almaktadır.

Ekonomide verimlilik artışı açısından ülkemizde umulan ilerlemelerin olup olmadığını anlamak için -performans değerlendirmesi bu kısa incelemenin sınırlarını aşsa da- özelleştirmeden önceki ve sonraki bazı ekonomik verilerin yer aldığı Özelleştirme İdaresi ağında (6) yapılan kısa bir araştırmanın bulgularını sıraladığımızda, ortaya çıkan görüntü aşağıda verilmektedir:

Çimento üretiminde oluşan yaklaşık yüzde 10 artışa karşın dışsatım önemli ölçüde düşmüştür. İşçi sayısında yüzde 50'ye yakın azalma olmuştur. Çimento birim fiyatı 50 dolar/ton civarında iken, şimdi 100 dolarları geçmiştir. TOKİ Başkanının çimento sektörü ile ilgili açıklaması -birkaç çok uluslu şirketin ve büyük sermayenin eline geçmiş olan- sektörde, özelleştirmeden sonraki durumu çok iyi sergiliyor. Sn. Bayraktar, inşaat sektörünün içinde bulunduğu olumsuz durumdan çimento sektörünün sorumlu olduğunu söylemektedir:

"Bu zamları serbest piyasa ekonomisi ile bağdaştıramayız. Bir yılda yaptığımız zam yüzde 22. Zam yokluktan gelir. Ben baş edemedim. Türkiye'de çimento üretimi 42 milyon ton, ihtiyaç 35 milyon ton. Zam neden geldi? Çimento torbası 4,72 YTL den 6 YTL ye çıktı. Piyasayı tetiklediniz. Piyasayı mahvettiniz." (7).

Kardemir, çelik ürünlerin tüm dallarında üretimini azaltmış; her yıl zarar etmiştir. İsdemir, kütük dışında aynı duruma düşmüştür. Çelbor, tüm boru

ürünlerinde zarar etmiş ve satışları azalmıştır. Bütün bunlar olurken, çeliğin tonu 250 dolardan 1100 dolara çıkmıştır. Bozüyük Seramikte, hem karo hem de seramik üretimi, birim fiyatların 4 dolardan 10 dolara çıkmasına karşın, dramatik bir biçimde azalmıştır. Bolu Gentaş Lamine Lif Levha fabrikasında Seka lif üretimi artmış ama 'Seka-lam' azalmıştır. Aynı geçiş döneminde 'Werzalit' fiyatlarında 4 kat artış oluşmuştur.

Sonuç: Beklenen verimlilik gelişmesi, üretimde artış, kalitede yükselme, fiyatlarda düşüş yerine, kapanan fabrikalar, daralan pazar payı, fiyatların aşırı derecede fırlaması, toplu işten çıkarmalar!

ELEKTRİKTE ÖZELLEŞTİRME

Çok uluslu enerji şirketleri, finans kuruluşları ve denetleyici kurulların enerji reformu üzerine yazdıkları sayısız makale, literatürü doldurmuş ve taşımıştır. Bu yazıların büyük çoğunluğu serbestleşmenin bazı varsayılan üstünlüklerini kısaca sıraladıktan sonra, özünde enerji yatırımının karlılığını hiç riske girmeden teminat altına almak için geliştirilmiş 'maliyet esaslı fiyat tarifesini' denilen sistemin detaylarının incelenmesine ayrılmıştır. Serbest piyasada oluşan fiyatlar masalıyla geline nokta, özel sektörün istediği gibi fiyat oluşturmamasını sağlayan bu mekanizma özellikle Dünya Bankası orijinli yüzlerce yazıda ve burada sözü edilen bazı referanslarda büyük bir şevkle anlatılmaktadır (20,16,10).

British Power International (16): *Yatırımcılar Türkiye elektrik altyapısına yatırım yapmaya mecbur değildir çünkü yatırım yapmak için başka imkanlar da mevcuttur. Türkiye'de enerji piyasası yeterli mali güç ve işletme tecrübesine sahip olmadığı için yatırımın çoğunluğu yurt dışından gelecektir. Türkiye bu yatırıma muhtaçtır çünkü başka seçeneği yoktur. Yatırım yapma kararı, sözleşme şartlarının her koşulda yerine getirilmesini teminat altına alarak yatırım riskini azaltan devlet garantilerinin mevcudiyetine bağlıdır. Bu garanti, müşkül durumundaki yatırımcının kredi faiz ve anaparasının devlet tarafından ödemesini öngörmelidir. Bu cins teminatların maliyeti tarifelere yansıtılacaktır.*

EPDK(19): *İster Kamu ister özel sektör olsun sonunda tüm masrafları tüketici öder.*

Dünya Bankası (20): *İhalelerle yapılan özelleştirmenin iki ayırt edici özelliği vardır: devletin hayli spesifik bir tarife belirleme usulüne kendini önceden bağlaması ve aynı zamanda yıl boyunca belirli sayıda tarife belirleme sistemini değiştirme yetkisini sınırlamayı kabul etmesi.*

Elektrik enerjisi ülke ekonomisi için vazgeçilmez tekil bir üründür. Stoklama ya da yerine konma

imkanı olmayan, her an arzın talebe eşit olmasını gerektiren, insanlar için hayati, kim üretirse üretsiz standart, milli, küresel ve çevre koşullarıyla etkilenen özel bir üründür.

Elektrik dağıtım ve üretim tesisi özelleştirmeleri, ülkemizdeki en güncel konuların da başında gelmektedir. Baş aktörler olan Enerji Bakanlığı, EPDK ve özel sektör bu yönde yoğun bir propaganda savaşımı vermektedir. Enerji Bakanlığının kendi yayınlarında açıkça kabul ettiği gibi, ekonominin kriz dışında olduğu yıllarda elektrik ihtiyacı %5 ve % 10 fazla tahmin edilmektedir (21). Tahminlerinde, 20 yılda %44, 10 yılda %25, 3 yılda %17.2 ve 1 yılda %7.5 gibi inanılmaz derecede yarılmakta ya da kamuoyuna böyle yansıtmaktadırlar.

Neo-liberal masallar, üretim fazlası yaşadığımız yıllarda dahi istatistiklerin aşırı şişirilmesiyle korkunç bir enerji darboğazıyla karşı karşıya olduğumuz ve bununla baş edebilmek için devlet tekelinin kırılması gerektiği propagandalarıdır.

Uluslararası piyasalarda elektriğin maliyeti (toptan satış bedeli), hidroelektrik santrallerde 1.5 sent/kW.saat-3.8 sent/kW.saat, (11) termik enerjiyle üretildiğinde 1 sent/kW.saat-6 sent/kW.saat arasındadır (12). Rüzgar enerjisi, Austin-Teksa'sta 6 sent/kW.saat,(13) Almanya'da 13.3 sent/kW.saat değerindedir. Güneş enerjisinin endüstriye satış fiyatı, ABD'de 21.34 sent/kW.saat (14) gibi yüksek bir değerdir.

1.5 sentten 22 sente kadar değişen yukarıdaki kW.saat fiyatları küreseldir; değişik yer ve koşullarda uygulanmaktadır. Türkiye'de enerji fiyatları, özellikle 8.3 sent/kW.saat toptan elektrik satış fiyatı, pek çok AB ülkesinden ve ABD eyaletlerinden yüksektir (18). Bunun sebebi maliyet midir yoksa özel sektör üreticilerinin bu aralıktaki en yüksek sınırlara doğru fiyatları şişirmesi midir? Pazarlıkla belirlenen fiyat tarifesinin maliyeti yansıttığı nereden bilinmektedir? Yetkililer tarafından bu soruların yanıtları verilmiş değildir.

Özel sektörde bir elin parmaklarını geçmeyecek sayıda şirket, gaz çevrim santralleriyle ciddi enerji yatırımı yapmıştır. Yatırım maliyeti düşük, geri dönüş hızı ve karlılığı yüksek olan bu tercih, ithal hammaddeyle, ülkeyi pahalı enerji tüketmek zorunda bırakmıştır. Linyit ve depolamalı hidroelektrik gibi Türkiye'ye uyan yatırımlar, ön yatırımın yüksek oluşu ve geri dönüş süresinin uzunluğu yüzünden bir türlü önemli bir özel sektör enerji kaynağı haline gelememektedir. Kamuya ait santrallerin, özel sektör kapasitesinin doldurulması için işletmeye dahi alınmadan -Bursa gaz, Orhanlı ve Elbistan termik santrallerinde olduğu gibi- yıllarca

bekletildiği bilinen bir gerçektir (22). Özel sektör bütün yoğun propagandalara rağmen rüzgâr ve güneş enerjisi gibi geleceğin en önemli enerji kaynaklarına yatırım yapmamakta, lisans ve uygulama sahası tahsis alıp ilerde bu enerji türlerinin karlı olacağı günlerde potansiyele sahip olmak üzere beklemektedir.

Hidroelektrik santral yatırımları da son derece yavaş ve küçük ölçekte devam etmekte, yaratılan ekolojik sorunların bilincine varıldıkça pek çok yatırımdan da kaçılacağı anlaşılmaktadır. Halkta, özel sektörün nükleer enerji gibi kritik bir yatırım ve işletmeyi üstlenmek için yeterli derinliğe sahip olduğundan da derin kuşkular vardır.

Fiyat ve satın alma garantisi, yakıt maliyetinde kur garantisi, şebekenin arzı engellemeyecek biçimde Kamu eliyle sürekli olarak geliştirilerek yenilenmesi gibi tatlandırıcı koşulları içermeyen anlaşmalara özel sektör yanaşmamaktadır. Maliyeti yansıtacağı iddia edilen tarifeler yatırımın geri dönüşünü her koşulda garanti altına alan detaylı formüllerle birlikte ana sözleşmenin bir parçası olmadıkça finansman sağlanmamaktadır.

Özal döneminden bu yana kanun üstüne kanun çıkartılarak önü sürekli açılan özel enerji yatırımları bu kadar satış ve destekten sonra, 1450 MW Yap-işlet-devret, 4780 MW Yap-işlet, 3475 MW Otoprodüktör ve 2025 MW Serbest kapasite ile yurt içi üretimin ancak %25'ine ulaşmıştır. Bu santrallerin büyük çoğunluğu 500 MW'dan düşük kapasiteleri ve pahalı yakıt tercihleri ile ülkenin verimsiz ve pahalı enerji stratejisi içine itilmesine neden olmuştur.

Üretimin yanında, neo-liberal propaganda ile serbestleşme sloganıyla geline nokta, doğal tekel özelliği gösteren elektrik dağıtım ve iletim şirketlerinin özel tekellere pazarlıkçı-tarifeci bir sistem içinde devrinin de hiçbir mantıklı açıklaması bulunmamaktadır.

Dağıtım şirketlerinin özelleştirilmesi için yıllardır öne sürülen en büyük gerekçe, kaçak elektriğin yoğun olarak kullanıldığı veya fatura toplanmada güçlük çekilen bölgelerde önemli boyutlara ulaşan zararın, devlet tarafından (politik-sosyal kaygılarla) diğer bölgelerde elektrik fiyatı yükseltilerek veya büyük açıklar vererek hazine sübvansiyonuyla karşılanmasıdır. Sistem özelleştirildiğinde, üreticiden kayıp kaçığın karşılanması amacıyla ucuz fiyatla elektrik alınması veya özel dağıtım şirketinin zararına elektrik satması mümkün olmadığına göre, sorunun kısa sürede ortadan kalkacağı varsayılıyordu.

Dağıtım ihalelerinin güncel bir konu haline geldiği günümüzde, bu konunun çözümü için Dünya

Bankası, diğer finans çevreleri ve çok uluslu enerji şirketlerinin önerdiği yol, şirketlere yapılacak hazine yardımıyla, bu bölgelerde sübvansiyonlu fiyatlarla elektrik satılmasıdır (19). Zaman içinde bu yardımın sıfırlanması öngörülmekte ise de, özel sektörün kayıp-kaçak sorununu ortadan kaldırma yönünde ne bir önerisi ne de hazine yardımının sıfırlanması içinde ortaya konmuş bir gerçekçi programı vardır.

Bütün altyapı şebekeleri yıllar boyunca çok yüksek sabit ve gömülü yatırım yapılmış ulusal servetlerdir. Gerçek satış fiyatıyla bu şebekeleri satın alabilecek ne yerli ne de uluslararası özel sektör vardır. İhalelerde usul, işletme hakkının 49 yıllığına devredilmesidir. Böylece bu Kamu varlığı gerçek fiyatının onda birine, Kamunun üstündeki borç yükünü azaltmak, Hazinesinin açıklarını kapatmak, Kamu yararı sağlamak gibi gerekçelerle satılmış olmaktadır.

Şebekenin baştanbaşa yenilenmesi, genişletilmesi ve tamir edilmesi ve yeniden yapılanma için süreç içinde yapılan tüm masraflar, anlaşmalarda Kamunun görevi olarak devlete bırakılmaktadır. Gerçek satış fiyatı yerine işletme hakkı devri usulünün özel sektör ve yatırım bankaları tarafından tercih edilmesi gerekliliği de yukarıda söz ettiğimiz yazılarda açık açık tavsiye edilmektedir.

SONUÇ

4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında çıkarılan kanuna göre, özelleştirme uygulamaları, oluşabilecek tekeli bir yapının olumsuz etkilerinin önlenmesi ilkesi esas alınarak, ekonomide verimlilik artışı ve Kamu giderlerinde azalma sağlamak amacıyla yapılmaktadır.

Ancak, bu sonuçların şimdiye dek yapılmış olan birçok özelleştirme uygulamasında temin edilmediğini düşünen çok büyük bir kesim var. Özelleştirme işlemleri, değer saptaması da dahil olmak üzere, açıklık içinde yürütülmelidir. Özelleştirmenin verimli olduğunun göstergesi tüm veriler, işlemler tamamlanıp devir sözleşmesi yapılmadan, saydamlık içerisinde Kamuoyuyla paylaşılmalıdır.

Enerji maliyetleri OECD ülkelerinde geniş aralıklarda değişirken (ki ulusal, küresel ve çevresel koşullar nedeniyle bütün kaynaklardan yararlanılması da bir zorunluluktur), 4046 sayılı Özelleştirme Kanununda ve 4628 sayılı Enerji Piyasası Kanununda aranılan serbest rekabet, verimlilik, Kamu yararı ve anti-tekel koşullarının -kaynak çeşitliliği olgusu, çevresel kaygılar da değerlendirilerek- özelleştirme uygulamaları ile elektrik piyasasında nasıl sağlanacağı konusunun açık bir biçimde Kamuoyuna gösterilmesi gerekmektedir.

Doğal tekel özelliği gösteren elektrik iletim ve dağıtım şebekelerinin, bütün riskin Kamuya yüklenmesinden sonra, özel tekelere devrinin, halk ve Kamu yararına olduğu konusunda hiçbir inandırıcı somut kanıt literatürde yer almamaktadır. Gerçekte ise, kalkınmış ülkelerde yıllardır başarıyla işlevini yerine getirmiş benzer devlet tekelere, hala Avrupa'nın pek çok ülkesinde faaliyetini sürdürmektedir.

Kaynaklar

- 1 Adrian Moore, *Transforming government through privatization*, Reason Foundation, 20th Anniversary edition, Annual Privatization report 2006.
- 2 Roger S. Leeds, *Turkey: Rhetoric and Reality, Chapter 5, The promise of privatization: A Challenge for American foreign policy*, 1990, Editor: Vernon, Raymond.
- 3 Don Babai, *The World Bank and IMF: Rolling back the State or backing its Role, Chapter 5, the promise of privatization: A challenge for American foreign policy*, 1990, Editor: Vernon, Raymond.
- 4 *Developing the Private Sector, World Banks Experience and Approach*, 1991.
- 5 *The Challenge of Development, World Bank Report* 1991.
- 6 *Özelleştirme İdaresi, Özelleştirilen kuruluşların faaliyet bilgileri*.
- 7 14/7/2006 tarihli Milliyet Gazetesi.
- 8 *Infrastructure Action Plan, Informal Board Meeting, World Bank*, 2003.
- 9 *Implementing Infrastructure Action Plan, World Bank*, 2003.
- 10 Ioannis N. Kessidis, *Reforming Infrastructure: Privatization, Regulation and Competition, World Bank Report* 2004.
- 11 Brian Edwards, *The Economics of Hydro-electrical Power*, 2003
- 12 *US Electrical Power Industry Wholesale prices*, www.eia.doe.gov
- 13 Edward Elgar, *Wind and Solar Power Systems: Design, analysis and operation*, 2003.
- 14 *Solar Electricity Global Benchmark Price Indices*, January 2008.
- 15 *Infrastructure for development, World Development Report* 1994.
- 16 A. O'Rourke ve R. Tomiak, *Will Investors Come*, British Power International.
- 17 *The Future of Turkish Electricity Industry*, S. Thomas, S. Erdoğan, O. Türkyılmaz TMMOB, VI. Enerji Sempozyumu, Ankara, Ekim 2007
- 18 EPDK Ağı
- 19 O.Sevalioğlu, *Ulusal ve Maliyet Esaslı Tarifeler*.
- 20 Bakovich, Tenenbaum and Woolf, *Kontrat yoluyla düzenleme*, Mayıs 2003.
- 21 *Türkiye Elektrik Enerjisi 10 Yıllık Üretim Kapasite Projeksiyonu 2006 – 2015*, TEİAŞ
- 22 Dr. Hasan Sabır, *Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de Enerji Sorunu*, Internet.